

Ante Birin
Abelina Finek
Darko Finek
Eva Katarina Glazer
Tomislav Šarlija

Povijest 5

Radna bilježnica iz povijesti za peti razred osnovne škole

6. izdanje

2024.

Nakladnik

ALFA d. d. Zagreb
Nova Ves 23a

Za nakladnika

Ivan Petric

Direktorica nakladništva

mr. sc. Daniela Novoselić

Urednici za povijest

dr. sc. Ante Birin

Tomislav Šarlija, prof.

Izvršna urednica za povijest

Božana Sliško, prof.

Recenzija

dr. sc. Duško Marušić

Liljana Host, prof.

Tihomir Hideg, prof.

Lektura i korektura

Kristina Ferenčina

Likovno i grafičko oblikovanje

Zo Dizajn

Dalibor Ferenčina

Izrada zemljovida

Tri dva jedan d. o. o.

Ilustracija

Marina Ćurković, prof.

Fotografija

Darko Finek, Ivor Janković, Krešimir Šarlija, Darko Puharić, Design studio D,
Arheološki muzej u Zagrebu, Arheološki muzej Istre, Muzej vučedolske kulture, Gradski muzej Vinkovci,
www.shutterstock.com, wikipedia.com, PxHere, PICRYL, arhiva Alfa

Tisak

Tiskara Zrinski d. o. o.

Proizvedeno u Republici Hrvatskoj, EU

Drugi obrazovni materijal odobrila je Agencija za odgoj i obrazovanje od **1. srpnja 2019.:** **KLASA: 602-09/19-01/0212,**
URBROJ: 561-05/13-19-3.

© Alfa

Ova knjiga, ni bilo koji njezin dio, ne smije se umnožavati ni na bilo koji način reproducirati bez nakladnikova pismenog dopuštenja.

Poštovani učenici!

Radna bilježnica *Povijest 5* dio je udžbeničkog kompleta iz povijesti za peti razred osnovne škole u izdanju izdavačke kuće Alfa iz Zagreba. Zadatci u njoj namijenjeni su uvežbavanju i ponavljanju nastavnih sadržaja iz udžbenika, a savjetujemo vam da ih rješavate tek nakon što pažljivo proučite spomenute sadržaje u udžbeniku. U vježbanju nastojte biti redoviti jer ćete tako uštedjeti puno vremena, a vaš rad bit će učinkovit.

Trudili smo se osmisliti što raznovrsnije zadatke, od najjednostavnijih pa sve do onih u kojima ćete moći pokazati svoju kreativnost i izraziti vlastito mišljenje o određenim povijesnim događajima i procesima. Pojedini su zadatci poticajni i traže od vas istraživanje nekih tema uz pomoć interneta, časopisa i knjiga. Drugi su pak enigmatički, poput rebusa i križaljki. Za sve nedoumice oko rješavanja zadataka slobodno se obratite svojim nastavnicima, koji će vas rado savjetovati.

Neka vam vježbanje uz ovu radnu bilježnicu bude ugodno, zabavno i uspješno!

Vaši autori

DOBRO DOŠLI U PROŠLOST!

SADRŽAJ

I.

ŠTO JE POVIJEST?

1. UVOD U POVIJEST	6
2. VRIJEME I PROSTOR	8

II.

LJUDI PRAPOVIJESNOG DOBA

1. POJAVA I PROSTORNO
ŠIRENJE ČOVJEKA	11
2. ČOVJEK OTKRIVA NOVA
ORUĐA I TEHNIKE	13
3. ŽIVOT LJUDI KAMENOG DOBA	16
4. ŽIVOT LJUDI METALNOG DOBA	18

III.

PRVE CIVILIZACIJE

1. CIVILIZACIJE STAROG ISTOKA	20
2. RAZVOJ PISMA	23
3. MEZOPOTAMIJA	26
4. EGIPAT – POSTANAK I RAZVOJ	29
5. EGIPATSKA RELIGIJA, UMJETNOST
I GRADITELJSKA DOSTIGNUĆA	31

IV.

GRČKI SVIJET

1. SREDOZEMLJE – RASKRIŽJE
KULTURA	33
2. GRČKA – ZEMLJA POLISA	36
3. SPARTA I ATENA – SLIČNI
A OPET RAZLIČITI	39
4. ŠTO JE POVEZIVALO GRKE?	42
5. SVAKODNEVICA STARIH GRKA	45
6. GRČKA BAŠTINA U MODERNOM
SVIJETU	47
7. GRČKO-PERZIJSKI RATOWI	49
8. GRČKI SVIJET – VRHUNAC I PAD	51
9. ALEKSANDROVA OSVAJANJA
I HELENIZAM	63

V.

RIMSKI SVIJET

1. RIM PRIJE RIMA	58
2. RIMSKA DRŽAVA OD KRALJEVSTVA
DO CARSTVA	60
3. RIMSKO DRUŠTVO	62
4. RIMSKA VOJSKA	65
5. RIM GOSPODAR SVIJETA	68
6. KRIZA I SLOM REPUBLIKE	71
7. CARSKI RIM – ROĐENJE I VRHUNAC	73
8. VJEROVANJA STARIH RIMLJANA	75

9. SVAKODNEVICA I ZABAVA STARIH

RIMLJANA 77

10. RIMSKA KULTURA I UMJETNOST 79

11. NOVA VJERA – KRŠĆANSTVO 82

12. KRIZA, MIGRACIJE I PAD RIMSKOG
CARSTVA 85

VI.

ANTIČKA BAŠTINA U HRVATSKOJ

1. GRCI NA JADRANU 88

2. RIMLJANI OSVAJAJU PODRUČJE
DANAŠNJE HRVATSKE 90

3. RIMSKA BAŠTINA U HRVATSKOJ 93

VII.

IZBORNE TEME

1. POVIJEST IZRAELACA 96

2. INDIJSKE CIVILIZACIJE 98

3. KINESKA CIVILIZACIJA 100

4. PRVE EGEJSKE CIVILIZACIJE 102

I. ŠTO JE POVIJEST?

1. UVOD U POVIJEST

1. Dopuni sljedeće rečenice.

Povijest samo jednog naroda proučava _____ povijest.

Povijest svih naroda proučava _____ povijest.

Znanstvenici koji istražuju prošlost nazivaju se _____.

Ocem povijesti smatramo grčkog povjesničara _____.
(upiši ime povjesničara)

2. Po čemu možemo razlikovati povijest od ostalih znanosti?

3. Obrazloži zašto učimo povijest. Ima li povijest utjecaj na budućnost?

4. Usporedi čime se bave arheolozi, a čime povjesničari.

5. Istraži jesu li u tvom kraju (koji osim tvog mjesta stanovanja obuhvaća širu okolicu) živjele istaknute povijesne osobe. Navedi tri takve osobe. Za svaku od njih napiši čime se bavila.

IME I PREZIME OSOBE	PO ČEMU SE OSOBA ISTIČE, KOJOM SE DJELATNOŠĆU BAVILA...

6. Povijesne izvore sa sljedećeg popisa upiši u odgovarajući stupac (dva su povijesna izvora već uvrštena): mitovi, oružje, ~~CD~~, povelje, oruđa, gramofonske ploče, fotografije, bajke, novac, pisma, novine, kasete, slike, legende, ~~filmska snimka~~.

Svakoj vrsti povijesnih izvora u tablici pridruži mjesto gdje se oni mogu čuvati: muzeji, fonoteke, usmeno prenošenje, arhivi, galerije, knjižnice.

POVIJESNI IZVORI	PISANI	SLIKOVNI	MATERIJALNI	USMENA PREDAJA	ZVUKOVNI
Primjeri povijesnih izvora		filmska snimka			CD
Gdje se čuvaju?					

7. Promotri sliku i odgovori na sljedeća pitanja.

Koja je vrsta povijesnog izvora prikazana na slici? _____

Čemu je služio prikazani povijesni izvor? _____

Od kakvog je materijala izrađen? _____

2. VRIJEME I PROSTOR

1. Što označava pojam *era*?

2. U prošlosti su razni narodi brojili godine i računali vrijeme od nekog za njih važnog događaja. Poveži narode i događaje od kojih računaju vrijeme. Koristi različite boje.

Židovi – od 3761. pr. Kr.

Grci – od 776. pr. Kr.

Rimljani – od 753. pr. Kr.

Muslimani – od 622. g.

Kršćani – od 1. g.

prve Olimpijske igre

postanak svijeta prema židovskom vjerovanju

prelazak Muhameda iz Meke u Medinu

rođenje Isusa Krista

osnutak grada Rima

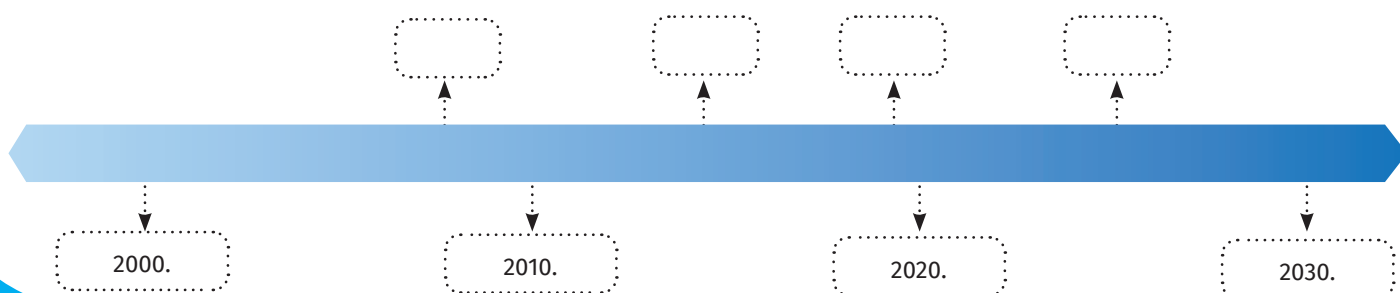
3. Zaokruži slovo ispred točnog odgovora (jedan je odgovor točan).

Tijek povijesnih događaja pregledno prikazujemo:

- a/ na povijesnom zemljovidu
- b/ na crti vremena
- c/ na geografskom zemljovidu
- d/ na kalendaru.

4. Na crti vremena u odgovarajućem okviru označi slovo ispred odgovarajućeg podatka.

- a/ godinu u kojoj živimo
- b/ godinu svog polaska u prvi razred
- c/ godinu kada bih trebao/trebala završiti osmi razred
- d/ godinu svog rođenja.

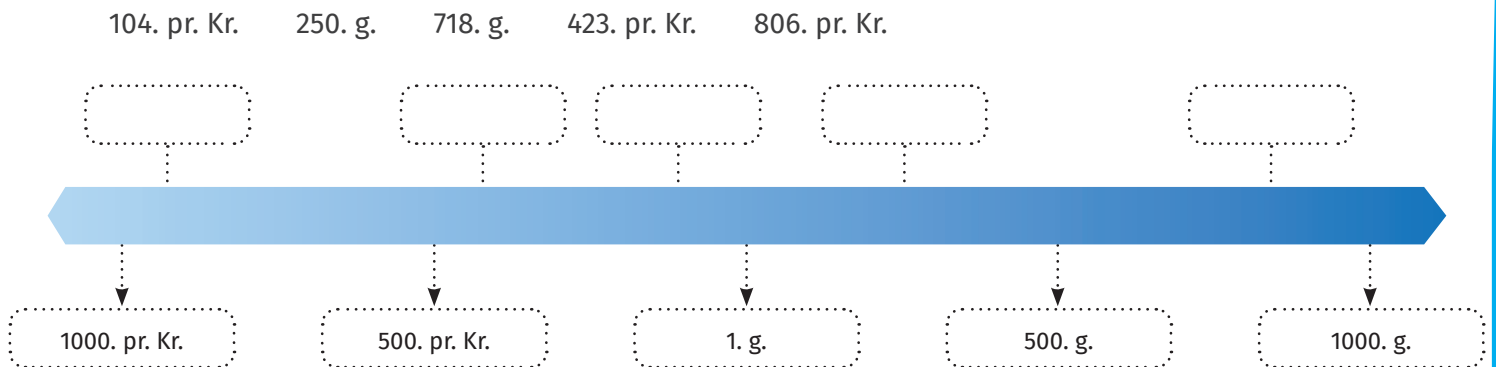
5. Zaokruži slovo ispred točnog odgovora.

Jedan je odgovor točan.

Znanost koja se bavi utvrđivanjem vremenskog slijeda pojedinih događaja naziva se:

- a/ vremenologija
- b/ arheologija
- c/ kronologija
- d/ matematika.

6. Sljedeće godine upiši u odgovarajući okvir na crti vremena.

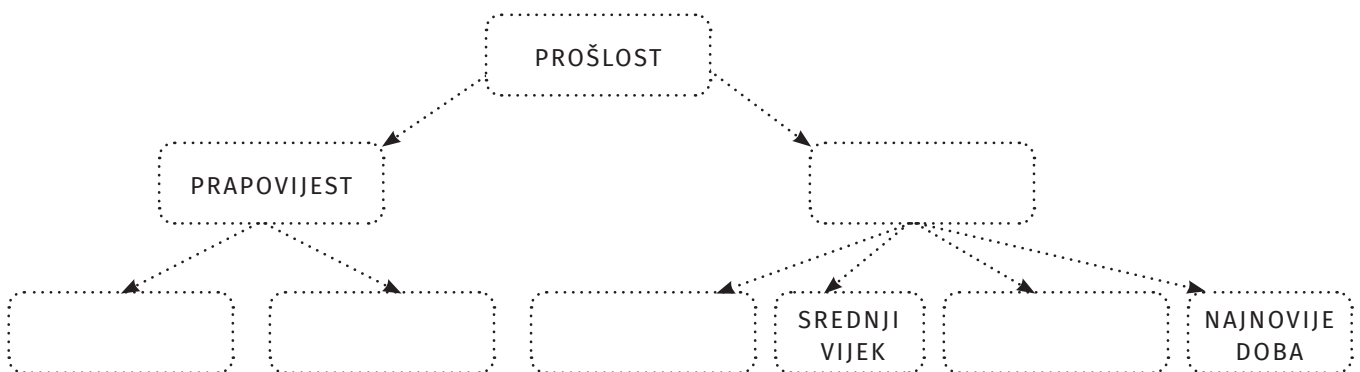

7. Dopuni sljedeće rečenice.

Kao granicu između prapovijesti i povijesti smatramo izum _____.

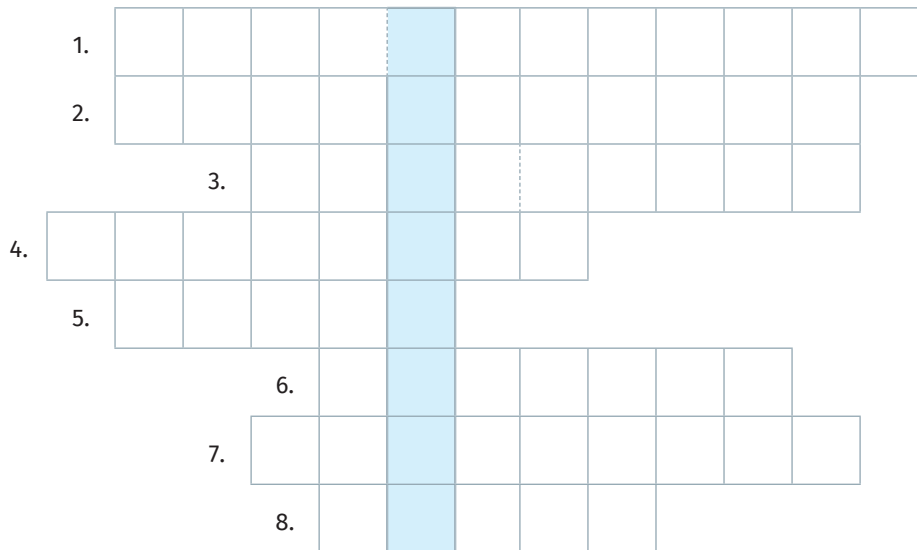
To se dogodilo oko _____ godine prije Krista.

8. Upiši podatke koji nedostaju.

9. Riješi križaljku.

U označenom okomitom stupcu krije se odgovor na pitanje postavljeno ispod križaljke.

1. Povijest koja proučava prošlost svih naroda.
2. Znanost koja pronalazi i objašnjava materijalne povijesne izvore.
3. Povijesno razdoblje koje slijedi nakon srednjeg vijeka.
4. U njoj se čuvaju slikovni povijesni izvori.
5. U njemu se nalaze značajniji materijalni povijesni izvori.
6. Zovemo ga *ocem povijesti*.
7. Vremensko razdoblje od tisuću godina.
8. Zbirka zemljovida.

Znanost koja otkriva, proučava i objašnjava prošlost ljudi od najstarijih vremena do danas zove se _____.

10. Zaokruži slovo ispred točnog odgovora (jedan je odgovor točan).

Prikazani je zemljovid:

- a – geografski
- b – geološki
- c – povijesni.

II. LJUDI PRAPOVIJESNOG DOBA

1. POJAVA I PROSTORNO ŠIRENJE ČOVJEKA

1. Među sljedećim tvrdnjama zaokruži slovo ispred netočnih tvrdnji. Na prazne crte napiši točne tvrdnje (dvije su tvrdnje netočne).

- a/ Ostatci najstarijih ljudi pronađeni su u južnoj Africi.
- b/ Klimatski uvjeti u Africi pogodovali su čovjekovu životu.
- c/ Prije 1,8 milijuna godina čovjek je prvi put naselio Aziju.
- d/ Lucy se mogla kretati brže od neandertalca.

1. _____

2. _____

2. Navedi tri promjene u čovjekovu životu koje su se dogodile u vrijeme uspravnog čovjeka.

a/ _____

b/ _____

c/ _____

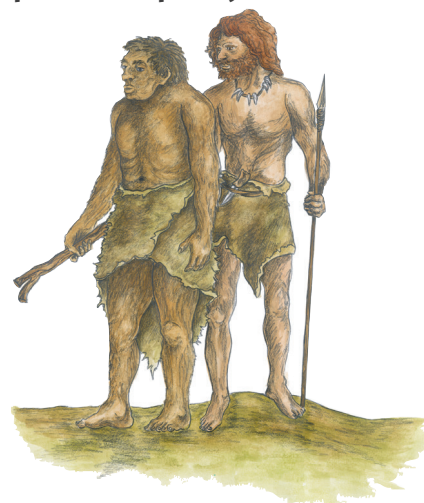
3. Među sljedećim ljudskim osobinama zaokruži slovo ispred onih koje su neandertalca svrstale u red „razumnog čovjeka” (dvije su osobine točne).

- a/ mogao je brzo trčati
- b/ mogao je govoriti
- c/ mogao je jesti
- d/ mogao je izrađivati oruđe
- e/ pokapao je mrtve

4.

Uz pomoć ilustracije neandertalca i kromanjonca uoč i navedi pet razlika po kojima se neandertalac razlikovao od kromanjonca.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

5.

Odgovori na sljedeća pitanja.

Objasni što je suvremenom čovjeku olakšalo prijelaz s jednog kontinenta na drugi.

U kojoj je državi nalazište po kojem je suvremeni čovjek dobio ime?

Gdje se pojavio suvremeni čovjek?

Što su suvremenom čovjeku omogućile razvijenije umne sposobnosti?

Iz kojeg se razloga suvremeni čovjek mogao naseliti na sve kontinente?

2. ČOVJEK OTKRIVA NOVA ORUĐA I TEHNIKE

1. Analiziraj klimatske promjene i kraj ledenog doba tako da popuniš sljedeću tablicu.

	KRAJ LEDENOG DOBA
Razdoblje u kojem se događa	
Posljedice za okoliš i reljef	1.
	2.
Posljedice za životinje	1.
Promjene u čovjekovu životu i djelovanju	1.
	2.

Na temelju podataka popunjenih u tablici svojim riječima istakni važnost utjecaja klimatskih promjena.

2. Među sljedećim odrednicama zaokruži slovo ispred onih koje se odnose na neolitičke promjene (tri su točna odgovora).

a/ početak izrade kamenog oruđa	d/ početak izrade metalnih predmeta
b/ početak keramičke proizvodnje	e/ početak poljodjelstva i stočarstva
c/ gradnja stalnih nastambi	f/ nomadski način života

3. Kako se zovu promjene koje su se u čovjekovu životu dogodile u razdoblju mlađeg kamenog doba?

4. Navedi tri vrste nalaza koji svjedoče o prelasku na poljodjelstvo u mlađem kamenom dobu.

a/ _____

b/ _____

c/ _____

5. Navedi tri posljedice prelaska ljudi na poljodjelstvo i stočarstvo.

a/ _____

b/ _____

c/ _____

6. Pažljivo promotri fotografiju i odgovori na sljedeća pitanja.

Kakav je predmet prikazan na slici?

Od kakvog je materijala izrađen?

Navedi dva načina na koji su se oblikovali takvi predmeti.

a/ _____

b/ _____

Ukrasi na takvim predmetima izvodili su se nakon pečenja **DA – NE**

Navedi četiri načina ukrašavanja takvih predmeta.

a/ _____

b/ _____

c/ _____

d/ _____

Opiši ukrase na predmetu s prethodne stranice.

7. Analiziraj uporabu vatre u čovjekovu životu tako da u tablicu upišeš tražene podatke.

	UPORABA VATRE
Nalazi koji ukazuju na to	1.
Promjene u čovjekovu životu	1.
	2.
	3.
	4.

8. Kronološki poredaj sljedeća razdoblja metalnog doba tako da na prazne crte upišeš odgovarajuće redne brojeve od 1. do 3. Uz najstarije razdoblje upiši broj 1. i tako redom do broja 3.

_____ brončano doba

_____ željezno doba

_____ bakreno doba

9. Navedi tri etape u izradi metalnih predmeta (prva etapa već je određena).

a/ taljenje metala pri visokim temperaturama

b/ _____

c/ _____

10. Među sljedećim kemijskim elementima crvenom bojom zaokruži onaj koji se dodavao bakru kako bi on postao čvršći. Potom plavom bojom zaokruži metal koji se dobivao takvim procesom.

željezo zlato kositar olovo bronca aluminij srebro

3. ŽIVOT LJUDI KAMENOG DOBA

1. Odgovori na sljedeća pitanja.

Zašto čovjek starijeg kamenog doba nije gradio stalne nastambe?

Kako se naziva način života u kojem čovjek ne živi u stalnim nastambama?

Na koji je način čovjek starijeg kamenog doba izrađivao oruđe i oružje?

2. Navedi dva načina na koji su ljudi u paleolitiku dolazili do hrane.

a/ _____

b/ _____

3. Analiziraj nalaze s Hušnjakova brda tako da popuniš sljedeću tablicu.

	HUŠNJAKOVO BRDO
Godina pronalaska	
Istraživač	
Kojem tipu čovjeka pripadaju ljudski ostatci?	
Promjene u čovjekovu životu	1.
	2.

Napiši kratku priču na temelju popunjene tablice.

4.

Pored odgovarajuće nastambe navedi kako se zove i opiši o kakvoj se vrsti nastambe radi.

5.

Pažljivo promotri fotografiju i odgovori na pitanja.

Koja je vrsta umjetnosti prikazana na fotografiji?

Navedi dva lokaliteta na kojima je pronađena ova vrsta umjetnosti.

a/ _____

b/ _____

Navedi tri životinje koje se prikazuju u toj vrsti umjetnosti.

4. ŽIVOT LJUDI METALNOG DOBA

1. Navedi jedan uzrok i dvije posljedice seoba stanovništva tijekom bakrenog i brončanog doba.

uzrok _____

posljedice

a/ _____

b/ _____

2. Analiziraj posljedice uporabe metala tako da popuniš sljedeću tablicu.

	UPORABA METALA
Nova zanimanja	1.
	2.
Posljedice u trgovini	1.
Posljedice za ratovanje	2.
Posljedice za razvoj društva i države	1.
	2.

Na temelju popunjenih podataka iz tablice svojim riječima objasni kako je uporaba metala utjecala na život ljudi.

3. Pročitaj sljedeće rečenice. Ako je tvrdnja točna, zaokruži DA, a ako je netočna, zaokruži NE. Za netočne tvrdnje na praznu crtu napiši ispravnu tvrdnju.

Vučedolska kultura razvijala se tijekom 3. tisućljeća prije Krista.DA – NE

Vučedolska kultura pripada razdoblju brončanog doba.DA – NE

Doseljenici s istoka sa sobom su donijeli znanja o preradi kamenih predmeta.DA – NE

4. Dopuni sljedeće rečenice.

Najpoznatiji predmet vučedolske kulture jest _____

Ovdje je zapravo riječ o _____ u obliku ptice.
(navesti vrstu posude)

5. Promotri fotografiju i odgovori na sljedeća pitanja.

Na odgovarajuću crtu upiši sljedeće dijelove posude: *obod, dno, trbuh*.

Kojoj vrsti posuđa pripada prikazana posuda? _____

Na kojem se dijelu posude nalaze ukrasi? _____

Boja posude: _____. Boja ukrasa: _____.

Opiši ukrase koje vidiš na posudi.

III. PRVE CIVILIZACIJE

1. CIVILIZACIJE STAROG ISTOKA

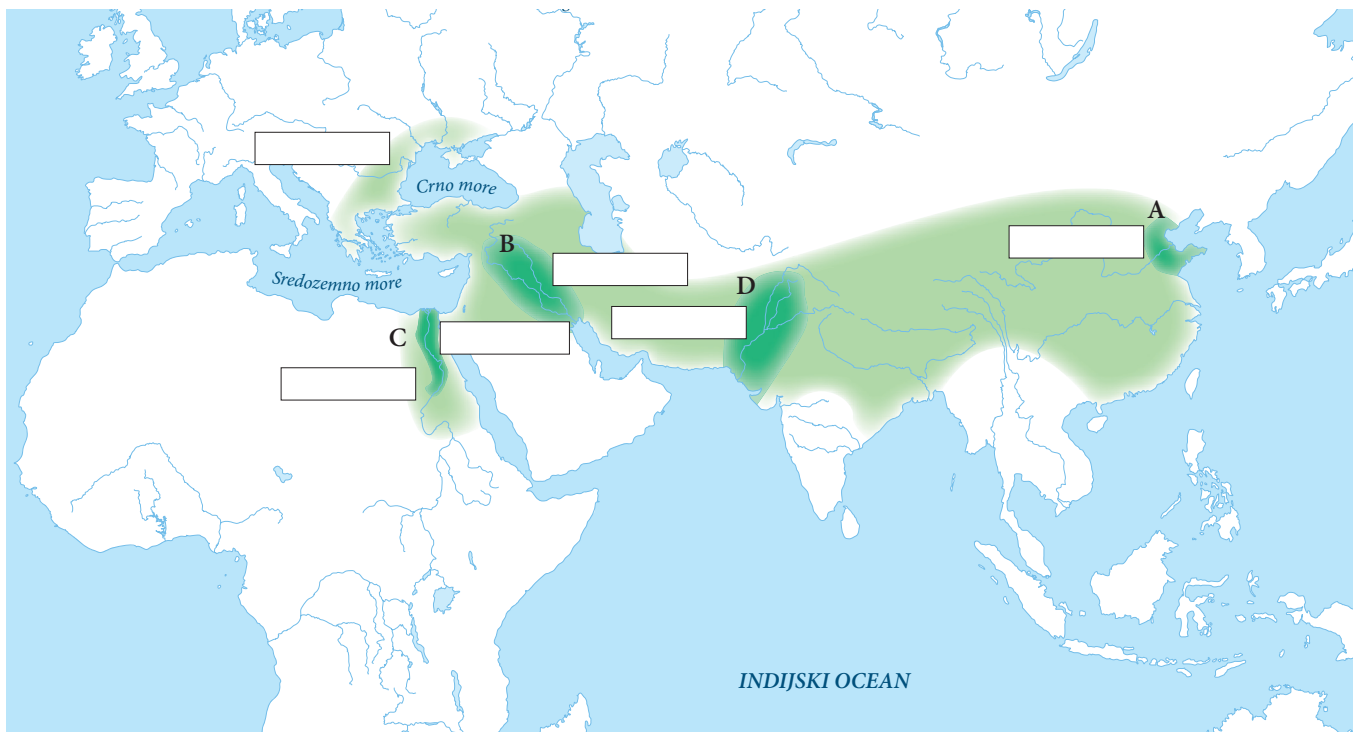
1. Sljedeće zadatke riješi na slijepom zemljovidu.

Otkrij koje se civilizacije kriju iza slova označenih na zemljovidu te ih ispiši na crte.

A _____ C _____

B _____ D _____

U odgovarajuće okvire na zemljovidu upiši sljedeće rijeke: Nil, Žuta rijeka, Eufkrat, Tigris, Ind. **(Jedan je okvir višak.)**

2. Navedi tri obilježja po kojima su bili slični gradovi prvih civilizacija.

a/ _____

b/ _____

c/ _____